

РОЗВИТОК ЛОГІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

РАЗВИТИЕ ЛОГИСТИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ В УКРАИНЕ

DEVELOPMENT OF LOGISTICS SUPPORT IN UKRAINE

В статті визначено домінуючу роль логістики, доведено логічну необхідність включення індексу ефективності логістики до міжнародних індексів ідентифікації національної економіки.

Розвинуто поняття логістики, визначено етапи її функціонального становлення та розвитку. Виділено конкретні фактори, які пришвидшували або призупиняли розвиток системи національного логістичного забезпечення. Проаналізовано сучасний стан логістичного забезпечення, його загрози і можливості. Порівняно розвиток логістичної системи України з країнами СНД та Європи. Виокремлено чинники позитивного та негативного впливу на процес логістичного забезпечення. Встановлено необхідність впровадження новацій в логістиці. Доведено, що усвідомлення виробничо-промисловими підприємствами необхідності логістичного забезпечення уже продукує спосіб досягнення поставлених цілей. Підкреслено першочерговість та необхідність реалізації наявного логістичного потенціалу.

Безсумнівно, процес інтеграції України у світову економіку передбачає створення потужних логістичних об'єднань, проте на заваді цьому стоїть ряд чинників, які потребують негайної дислокації.

Ключові слова: логістика, індекс ефективності логістики, фактори розвитку логістичного забезпечення, проблеми логістики, тенденції розвитку логістики.

В статье определено доминантную роль логистики, доказано логическую необходимость включения индекса эффективности логистики к международным индексам идентификации национальной экономики.

Указано понятие логистики, определены этапы ее функционального становления и развития. Выделены конкретные факторы, которые ускоряли или приостанавливали развитие системы национального логистического обеспечения. Проанализировано современное состояние логистического обеспечения, его угрозы и возможности. Сравнительному анализу поддано развитие логистической системы Украины и стран СНГ с Европой. Выделены факторы положительного и отрицательного влияния на процесс логистического обеспечения. Четко определена необходимость новаций в логистике. Доказано, что осознание производственно-промышленными предприятиями необходимости логистического обеспечения уже производит способ достижения поставленных целей. Подчеркнуто первоочередность и необходимость реализации имеющегося логистического потенциала.

Несомненно, процесс интеграции Украины в мировую экономику предполагает создание мощных логистических объединений, однако мешает этому ряд факторов, которые требуют немедленной дислокации.

Ключевые слова: логистика, индекс эффективности логистики, факторы развития логистического обеспечения, проблемы логистики, тенденции развития логистики.

In the article defined the dominant role of logistics - inclusion Logistics Performance Index to identify International Indices of the national economy.

The concept of logistics, the stages of its formation and development function. Highlight specific factors that accelerate or suspended national logistics system development software for a specific period. The current state of logistics software, its challenges and opportunities. Compared to the development of the logistics system of Ukraine CIS countries and Europe. Thesis there is determined factors of positive and negative influence on logistics support. It was established the need for innovation in logistics. It is proved that the realization of production and industry need logistic support already producing way of achieving their goals. Priority and emphasized the need to implement existing logistics capacity.

Undoubtedly, the process of Ukraine's integration into the global economy involves the creation of powerful logistics associations, but in the way it faces a number of factors that need immediate deployment.

Keywords: logistics, logistics performance index, factors of logistics provision, logistics problems, trends in logistics.

Вступ. Економіка України знаходиться в процесі змін, що відображається в формуванні нової ринкової інфраструктури з якісно новими взаємовідносинами між підприємствами та налагодженими взаємовигідними зв'язками між соціальною та виробничою сферами. Конкурентне середовище ставить численні вимоги перед підприємствами України щодо раціоналізації діяльності, тому на сучасному етапі важливою умовою успішної виробничої та збутової діяльності підприємства є наявність налагодженої логістичної системи. Проте, незважаючи на пріоритетність розвитку даного напрямку, досліджень процесу становлення та функціонування логістики в Україні достатньо мало.

Вагомий внесок у розвиток питань становлення та сучасної необхідності логістичного забезпечення внесли такі відомі вчені як: Клос Д. Дж., Сток Дж., Ламберт Д. М., Шапиро Дж., Уотерс Д. У працях російських та українських дослідників також розглядаються різні аспекти цієї складної проблеми. Зокрема йдеться про наукові доробки Алькеми В. Г., Багієва Г. Л., Гаджинського А. М., Гордона М. П., Григорак М. Ю., Дибської В. В. та багатьох інших [1].

Постановка завдання. На основі узагальнення еволюційних тенденцій та принципів змін в економічному середовищі визначити тенденції розвитку логістичного забезпечення в Україні та обґрунтувати доцільність використання логістичної системи.

Методологія. У процесі дослідження було використано *абстрактно-логічний метод* - при узагальненні факторів, що спричиняють значний вплив на розвиток логістики. Застосовувалися методи *теоретичного узагальнення, системного аналізу, кількісного аналізу економічних показників та метод порівняння.*

Результати дослідження. Поняття логістики використовується доволі давно, але першопочатково термін був введений в військовій сфері і за своєю сутністю він характеризував гарантовану та своєчасну доставку озброєння до війська. В приватний сектор термін «логістика» був інтегрований лише в 50-х і 60-х роках 20-го століття. Однак і на сьогодні у закордонній і вітчизняній

літературі немає єдиного визначення логістики. Це зумовлено, з одного боку, тим, що даний науковий напрямок є новим і знаходиться в процесі формування. З іншого боку, логістика включає багато розділів, кожний з яких наділений своїми функціями. Найбільш прийнятним і узагальненим є визначення Є.В. Крикавського: «Наука про оптимальне управління матеріальними, інформаційними та фінансовими потоками в економічних адаптивних системах із синергічними зв'язками» [1].

В процесі свого становлення та розвитку в Україні логістика пройшла декілька етапів. Так, пострадянський період характеризується примітивністю логістичного обслуговування. Логістика полягала лише в послугах, що надавали автопарки (транспортні компанії) та одиничні митні брокери. Результатом чого стали значно вищі, порівняно з Німеччиною, Японією та США, витрати на виробництво. Однак в результаті зміни ринкової філософії, збільшення вантажопотоків та зростання ролі міжнародної торгівлі, логістика укорінилася в економічні процеси [3].

В 90-ті роки в Україні з'являються та розвиваються дистриб'юторські і торговельні компанії, які займалися не лише просуванням, але й транспортуванням та розповсюдженням товарів на території країни. Згодом дані компанії почали трансформуватися в логістичних операторів, які першочергово задовольняли потреби міжнародних брендів. Подальшому розвитку сприяли такі об'єктивні фактори як:

- поява на українському ринку міжнародних корпорацій;
- приріст міжнародної торгівлі;
- пожвавлення конкуренції.

Незважаючи на це, лише на початку 2000-х з'явилися національні логістичні фірми, які за своїми якісними характеристиками відповідали світовому рівню. Найпотужнішою серед них стала «УВК» - логістична фірма, що заснована в 2001 році, стала першим в Україні 3PL-оператором. Паралельно на український ринок виходять іноземні логістичні компанії, під впливом конкуренції з боку яких система логістичного забезпечення починає активно вдосконалюватися - шляхом структуризації та підвищення прозорості ведення бізнесу. Крім того, попит на фахівців з логістики значно переважає пропозицію, що зумовлено високим попитом на послуги логістичних фірм. За період 2000-2005 рр. обсяги вантажопотоків через кордон України зросли на 43% за експортними операціями та на 38,78% за імпорнтними операціями.

Варто зазначити, що пік розвитку логістичних послуг припадає на 2006-2008 роки. Попит на послуги логістичних компаній продовжує стрімко зростати, у зв'язку з підвищенням попиту на продукцію та збільшенням виробництва. Пропорційно йому зростає і кількість логістичних компаній та підвищується спектр якісних характеристик наданих послуг. Більшість виробників передає логістичному оператору процес управління логістикою. Також в цей час Україна ввійшла до ланцюга поставок відомих світових брендів (Coca-Cola, Nestle, Danone і інші). Все це сприяло збільшенню

вантажопотоків через кордон України на 50%, порівнюючи з показником 2000 року [1].

Проте фінансова криза, яка розпочалася в 2008 році, стала тяжким випробуванням для всіх підприємств. Уже в першому кварталі 2009 року значно скоротилися закупівельні обсяги, крім того, обсяги поставок стали неритмічними і незначними, про що свідчить зменшення вантажопотоку на 27,2%, порівнюючи з 2008 роком. Ці фактори змусили частину логістичних операторів покинути ринок, а компанії, які залишилися, працювали з незначним відсотком рентабельності. Логістичні відділи на багатьох підприємствах були частково або повністю скорочені з метою економії.

На даному етапі логістичний ринок України знаходиться в стані стабілізації та набуває ознак відкритості, цивілізованості та професійності. Логістичні компанії завойовують клієнтів новими інноваційними рішеннями, впровадженням інформаційних технологій, оптимізацією витрат на логістику. Сучасний стан характеризується появою нових вузькоспеціалізованих напрямків в логістиці, зокрема фармацевтичної логістики, логістики небезпечних вантажів, це своєрідного роду новації, які дають конкурентні переваги, можливості швидко адаптуватися до вимог споживачів та передбачають урегульованість ринкової кон'юнктури.

Принципово важливим є те, що транспортні оператори збільшують свою рентабельність не лише за рахунок вдосконалення якісних характеристик послуг, які ними надаються, але й за рахунок кооперації. Все більшого розвитку набувають ком'юніті, галузеві асоціації та об'єднання, які допомагають отримати ефект синергії [2].

В результаті спільних зусиль вітчизняних та іноземних компаній розвивається практичне спрямування логістики. Такі компанії як: "УВК", "Raben Group", "Комора-С", "Kuehne & Nagel", "Schenker Ukraine", "ICT", "REWICO", "FIM Group" є лідерами в сфері логістики.

Свідченням того, що в Україні логістика постійно розвивається є дані Міжнародного Банку Реконструкції та Розвитку (МБРР), який кожні два роки публікує Connecting to Compete: Trade Logistics in the Global Economy, де вказано індекс ефективності логістики - Logistics Performance Index (LPI). Індекс LPI дає можливість аналізувати та порівнювати логістичну діяльність у близько 160 країнах світу. На основі рейтингу за 2014 рік лідируючі позиції займають Німеччина, Нідерланди та Бельгія, країни з найгіршим логістичним забезпеченням - Афганістан, Демократична Республіка Конго і Сомалі. Сінгапур - єдина країна поза межами Європи, яка входить до п'ятірки лідерів, проте він втратив свою лідируючу позицію. Важлива роль логістики визначається і включенням індексу ефективності логістики (LPI) до міжнародних індексів ідентифікації ефективності національної економіки.

Позитивна тенденція в динаміці розвитку логістики, на основі індексу LPI, спостерігається в Україні уже починаючи з 2012 року, що відображає табл. 1.

Таблиця 1

Результати рейтингу МБРР щодо індексу ефективності логістики в Україні (місце/оцінка в балах)

Показник	LPI 2007	LPI 2010	LPI 2012	LPI 2014
Інтегральний індекс	73 / 2,55	102 / 2,57	66 / 2,85	61 / 2,98

Джерело: Розроблено автором на основі [4-7].

Таким чином індекс LPI допомагає порівняти країни за рівнем логістичного забезпечення на основі якості митних процедур, якості інфраструктури, компетентності, можливості контролю, своєчасності. Показники логістичної ефективності країн СНД наведені у табл. 2.

Таблиця 2

Оцінка складових формування індексу економічної ефективності логістики країн СНД, 2014 рік

Країна	Якість митних послуг	Інфраструктура	Відвантаження	Компетентність	Контроль	Своєчасність	Індекс LPI (місце/оцінка)
Україна	2,69	2,65	2,95	2,84	3,20	3,51	61/2,98
Грузія	2,21	2,42	2,32	2,44	2,59	3,09	166/2,5
Казахстан	2,33	2,38	2,68	2,72	2,83	3,24	88/2,70
Білорусь	2,50	2,55	2,74	2,46	2,51	3,05	99/2,64
Росія	2,20	2,59	2,64	2,74	2,85	3,14	90/2,69
Вірменія	2,62	2,38	2,75	2,75	2,50	3,00	92/2,67
Азербайджан	2,57	2,71	2,57	2,14	2,14	2,57	125/2,45
Узбекистан	1,80	2,01	2,23	2,37	2,87	3,08	129/2,39
Молдова	2,46	2,55	3,14	2,44	2,35	2,89	94/2,65
Таджикистан	2,35	2,36	2,73	2,47	2,47	2,74	114/2,53

Джерело: Узагальнено автором на основі [6].

Відповідно до даних табл. 2, можна зробити висновок, що серед країн СНД Україна займає лідируючу позицію. Серед країн, що порівнюються в Україні найвищий показник якості митних послуг та компетентності, контролю та своєчасності. Проте країна поступається Азербайджану за розвитком інфраструктури та Молдові за показником відвантаженості. Найближчим конкурентом по ефективності організації логістичного забезпечення серед країн СНД є Казахстан, який відстає на 27 позиції (0,28 бала). Лідерську позицію України по відношенню до інших країн СНД можна пояснити наступними чинниками:

- наявність значного транзитного потенціалу;
- активне впровадження інформаційних технологій в логістичні процеси;
- розбудова складської інфраструктури;
- можливості стрімкого розвитку транспортної інфраструктури [3].

Проте все ж Україна значно поступається у розвитку країнам європейського та американського регіону. Так, за даними Української Логістичної Асоціації (УЛА), дохід від логістичної діяльності в Німеччині

складає 170 млрд. євро щорічно, а в Україні - лише 300 млн., при оцінці потенційно можливого доходу в 300 млрд. дол. За дослідженнями Європейської логістичної асоціації, валові витрати України на логістичні операції в середньому становлять 35% від загальної суми витрат на виробництво (в США показник досягає 25%, а у Європі складає 8-12%). Це, в свою чергу, зумовлено наявністю наступних проблем:

- відсутність належної транспортної інфраструктури – низька якість доріг, недостатня їх кількість, значний фізичний та моральний знос транспорту, що унеможлиблює зменшення терміну доставки продукції від виробника до споживача;

- дефіцит вузлових логістичних центрів – відсутність скоординованості при управлінні матеріальними потоками та при розподілі запасів;

- неефективність використання основного фонду – підвищення витрат при транспортуванні та складуванні за рахунок простоїв, недозавантаження обладнання, нераціонального використання робочої площі;

- незадовільний рівень системи зв'язку – труднощі в процесі відстежування товару в дорозі;

- недостатність взаємозв'язків між підприємствами і логістичними фірмами;

- нестача підприємств, що виробляють упаковку і тару;

- законодавча нерегульованість;

- дефіцит висококваліфікованих спеціалістів [3].

Дані чинники пригнічують розвиток логістичної концепції, а їх нівелювання в короткостроковий період доволі сумнівне, тому потребує довгострокової стратегії розвитку. Першочергового реформування потребує правовий аспект розвитку, оскільки в логістиці практично відсутні закони та підзаконні акти. Українське законодавство не відображає суасні вимоги до забезпечення потреб логістики.

Принципово важливим фактом на даному етапі розвитку є усвідомлення виробничо-промисловими підприємствами необхідності впровадження логістичного підходу, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності певної бізнес-одиниці в умовах жорсткої конкуренції. З огляду на це і на постійне збільшення обсягів світової торгівлі і одночасне усвідомлення підприємцями необхідності пришвидшення процесів товароруку, можна стверджувати, що система логістичного забезпечення й надалі буде знаходитися в постійному розвитку, а значення логістики буде стрімко зростати.

Висновки. Загалом процес становлення логістики пройшов численні етапи і значно модифікувався, адже кожне виробниче підприємство позиціонує логістичне забезпечення як необхідну складову ефективної діяльності. Крім того, всі підприємства наділені економічною свободою, що розширило спектр управлінських можливостей, зокрема щодо удосконалення організаційних, транспортних та інформаційних аспектів діяльності. З іншого боку, невідповідність світовим стандартам транспортної інфраструктури, слабкий розвиток виробничо-господарської бази складського господарства,

відсутність чіткої стратегії розвитку та законодавча нерегульованість, панування на ринку чіткого усвідомлення бізнес-одинацями необхідності здійснення дій в умовах затяжної політичної нестабільності потребують реформування.

Таким чином, на основі позитивної тенденції до зростання індексу LPI, можна зробити висновок про поживлення інтересу до розвитку логістики, що обумовлено актуалізацією проблеми виживання та підвищення конкурентоспроможності в умовах ринку покупця, оскільки логістичний підхід є важливою складовою у забезпеченні адаптивності мікроекономічних систем.

Теоретичне та практичне значення результатів дослідження. Структурований аналіз тенденцій розвитку системи логістичного забезпечення у минулому дає можливість спрогнозувати майбутній стан логістики в Україні; чітко виокремлення проблем, можливих точок зростання та наявних чинників, що сприяють розвитку, формують усвідомлення про необхідність реструктуризації логістичної системи. Дані проведеного дослідження будуть корисними як для вибудови вектора логістичного розвитку країни, так і визначення пріоритетних напрямків вдосконалення логістичної системи на підприємстві.

Наукова новизна полягає у систематизації етапів та ідентифікації проблем розвитку логістичного забезпечення в Україні на основі оцінювання складових формування індексу ефективності логістики, що дозволяє виявити напрями подальшого розвитку функціональної логістики підприємств України та логістичної системи країни в цілому.

Література:

1. Галушко О. С. Вибір ефективних напрямів розвитку промислового підприємства в умовах глобалізації на основі економіко-математичного моделювання [Текст] / О. С. Галушко, Ю. В. Никифорова, Л. С. Коряшкіна // Економічний вісник НГУ. - 2012. - № 3. - С. 103–115.
2. Дыбская В. В. Логистика : учебник / В. В. Дыбская, Е. И. Зайцев, В. И. Сергеев, А. Н. Стерлигова ; под ред. В. И. Сергеева. - М. : Эксмо, 2008. – С.994.
- 3 Луценко І. Логістика та її роль в умовах реформування економіки України // Економіст. - 2009. - №12. - С.62-63.
4. Arvis J.-F. Connecting to Compete. Trade Logistics in the Global Economy. The Logistic Performance Index and Its Indicators [Text] / J.-F. Arvis, M. A. Mustra, J. Panzer, L. Ojala, T. Naula. – The Logistic Performance Index and Its Indicators. – Washington : The World Bank. – 2007. - 50 p.
5. Arvis J.-F. Connecting to Compete. Trade Logistics in the Global Economy. The Logistic Performance Index and Its Indicators [Text] / J.-F. Arvis, M. A. Mustra, L. Ojala, Ben Shepherd, Daniel Saslavski. – The Logistic Performance Index and Its Indicators. - Washington: The World Bank. 2010. - 63 p.
6. Arvis J.-F. Connecting to Compete. Trade Logistics in the Global Economy. The Logistic Performance Index and Its Indicators [Text] / J.-F. Arvis, M. A. Mustra, L. Ojala, Ben Shepherd, Daniel Saslavski. – The Logistic Performance Index and Its Indicators. - Washington: The World Bank, 2012. - 61 p.

7. Arvis J.-F Networking to improve competitiveness: Trade Logistics in the Global Economy [Text] / J.-F. Arvis, M. A. Mustra, L. Ojala, Ben Shepherd, Daniel Saslavski. - The Logistic Performance Index and Its Indicators. - Washington: The World Bank, 2014. - 58 p.